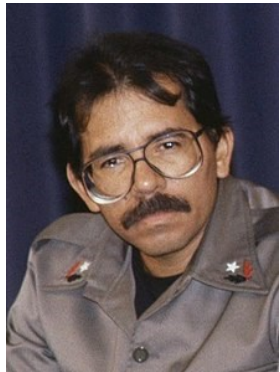

MO15: Latinská Amerika ve studené válce

- Historická a socio-ekonomická charakteristika, geopolitika
- Kubánská revoluce a středoamerická krize
- Pravicové diktatury v Jižní Americe

1) OSOBNOSTI. Poznejte následující osobnosti a zařaďte je do kontextu dějin.

Salvador Allende, Jacobo Árbenz, Fulgencio Batista, Fidel Castro, Ernesto „Che“ Guevara, Daniel Ortega, Juan Perón, Augusto Pinochet, Jorge Videla

2) POJMY

CIA, contras, eskadry smrti, Hnutí 26. července, invaze v zátocě Sviní, Irangate, kubánská raketová krize, kubánská revoluce, Monreova doktrína, neoliberalismus, operace Kondor, perónismus, Sandinisté, Škola Amerik, United Fruit Company, válka o Falklandy/Malvíny, vojenská junta

3) SCHÉMA

Vnitřní příčiny nestability LA	
Vnější příčiny nestability LA	

4) TEXTY. Přečtěte si následující texty a odpovězte na otázky.

TEXT 1: Operace Kondor

Před Vánoci 1992 se na předměstí paraguayského hlavního města Asunciónu našly dokumenty, které do dějin vstoupily jako Archivy teroru. Odhalily zločinecké praktiky tajných služeb několika latinskoamerických států v 70. a 80. letech. V roce 1996 vláda USA odtajnila dokumenty CIA, které potvrdily, že Američané o mučení a zabíjení na jihu kontinentu věděli.

11. září 1973 padla socialistická vláda chilského prezidenta Allendeho. Odstranily ji tanky a do čela státu se dostal Augusto Pinochet. Ihned se rozběhlo pronásledování a mučení levicově smýšlejících Čilanů. Jižní Amerika tehdy představovala pro Spojené státy hrozbu a po vítězství kubánské revoluce měli Američané odůvodněný strach, že se socialismus a marxismus rozlezou po celém kontinentě.

Bylo potřeba něčemu takovému zamezit. Během 60. a 70. let se jako účinná obrana proti levicovým živlům ukázaly vojenské pravicové diktatury. Chile je asi nejznámějším, ale rozhodně ne jediným příkladem. Tato jihoamerická země hrála velice důležitou roli v založení Operace Kondor a způsobila také to, že Američanům došlo, že se jim podpora nedemokratických režimů na kontinentě začíná vymykat z rukou. (...)

V první řadě šlo o polapení všech marxistů, následně se měly provádět výslechy a fyzická likvidace. Ti, kteří utíkali ze svých domovských zemí před diktaturami, se neměli cítit bezpečně nikde na kontinentě. Do Operace Kondor vstoupilo šest států: Chile, Argentina, Brazílie, Uruguay, Paraguay a Bolívie. Další latinskoamerické země jako Peru nebo středoamerické republiky s organizací spolupracovaly.

Tajná policie praktikovala na lidech elektrošoky i jiné brutální formy tortury a zabíjení. Nechyběl ani psychický teror a mučení dětí. Fenomémem se pak stali takzvaní „zmizelí“ (desaparecidos). Argentinci se v tomto způsobu likvidace odpůrců stali mistry. Během jejich „letů smrti“ zemřelo asi 4 400 lidí. Oběti byly shazovány z vrtulníků do oceánu. Pokud mrtvolky nevyplavil příliv, těla už nikdo nikdy nenašel. V Chile také zmizelo dost lidí, ale většinou ne shozením do oceánu. Agenti, kteří o akcích DINA po mnoha letech promluvili, se shodovali na tom, že Pacifik není kvůli bouřkám vhodný pro takovou popravu. I tak v jeho vlnách našlo smrt několik stovek Čilanů.

V roce 1946 USA otevřely Školu Amerik, kde trénovaly latinskoamerické vojáky, kteří se mnohdy dostali do vedení svých zemí. Ze žáků se rekrutovalo 11 prezidentů, 40 ministrů obrany nebo 75 vojenských velitelů. Na Škole Amerik studoval i chilský diktátor Pinochet nebo argentinský Videla. Tato vzdělávací instituce umístěná v Panamském kanálu posloužila jako alma mater vojáků, kteří spolupracovali v rámci Operace Kondor. Spojené státy si tu vychovaly příznivce, kteří navíc ovládali mučící techniky, uměli vyslýchat a věděli, jak zlikvidovat odbojové skupiny. (...)

V osmdesátých letech začaly latinskoamerické diktatury oslabovat. Argentina se pokusila získat Malvíny/Falklandy, akce se však nezdařila a po prohrané válce s Británií se vojenská vláda stala ještě křehčí. Nakonec to bylo Chile, kde vojenská diktatura ze všech zemí Kondora vydržela nejdéle. Pinochet odešel až s rokem 1989. Země Kondora podle Archivů teroru zabily 50 tisíc lidí, dalších 30 tisíc nechaly zmizet. Zhruba 400 tisíc lidí skončilo ve vězeních a detenčních zařízeních, další miliony musely emigrovat.

<https://zoom.iprima.cz/historie/operace-kondor-tyranie-418503>

- *Co bylo cílem Operace Kondor?*
- *Jak byste charakterizovaly státy, které byly do této operace zapojeny, a proč ji podporovaly USA?*

TEXT 2: Salvador

Zastřelení salvadorského arcibiskupa Óscara Romera v březnu 1980 během mše je považováno za katalyzátor politické krize v Salvadoru a za počátek otevřené občanské války v této středoamerické zemi. Ta trvala až do konce osmdesátých let. Romero kritizoval tvrdé represe salvadorské antikomunistické vlády a vyzýval řadové vojáky, aby se na nich nepodíleli. Letos v květnu ho papež František blahorečil. (...)

Občanská válka v Salvadoru je klasickým případem konfliktu vyvolaného autoritářskou oligarchickou mocí. V této zemi získal antikomunismus rysy duševní nemoci. Od listopadu 1979 zde bylo vražděno více než 600 lidí měsíčně: eskadry smrti, policie či armáda řezaly hlavy a čtvrtili těla. Očekávání jistého vítězství Ronalda Reagana v amerických volbách v roce 1980 chápaly jako zelenou k vyhlazování lidí. V tomto kontextu umožnila paranoidní schizofrenie vidět komunistického partyzána dokonce i v konzervativním biskupovi Romerovi, který vraždění kritizoval. Zastřelili ho přímo během mše a z vraha učinili svého politického vůdce.

V Salvadoru bylo zavražděno celkem osmnáct kněží, pět jeptišek, stovky katechetů a tisíce rolníků, kteří žili v místech, jež se považovala za zasažená vlivem „komunistických duchovních“. Kostely, farní domy, chlapecká i dívčí gymnázia, univerzity, katolická nakladatelství a rozhlasové stanice zažívaly útoky ze strany salvadorského režimu. Na jezuitskou univerzitu bylo spácháno dvacet bombových atentátů. Zahraniční novináři, vojáci a podnikatelé odmítající represe, lidskoprávní aktivisté, zaměstnanci OSN, američtí kongresmani a dokonce i sám James Carter, prezident USA, byli považováni za „komunisty“.

V listopadu 1989 obvinila média jezuity z toho, že jsou zodpovědní za povstaleckou ofenzívu proti hlavnímu městu. Oligarchové a vojáci se báli, aby se vyjednávání s guerillou nekonala v době, kdy partyzáni kontrolovali části hlavního města Salvadoru. Proto se jednání rozhodli zabránit zavražděním Ignacia Ellacurí a dalších pěti jezuitů, kteří obhajovali mírové rozhovory. Právě tento zločin ale nakonec salvadorský režim k vyjednávání přinutil, protože zkomplikoval udržení americké podpory. (...)

Joaquin Villalobos (salvadorský levicový partyzán a politik), dostupné z: <https://denikalarm.cz/2015/06/vystrel-pri-msi/>

- *Text zasad'te do kontextu (nejen) středoamerické krize.*
- *Jakou politickou roli sehrávala katolická církev v případě Salvadoru? Porovnejte s jinými pravicovými autoritářskými režimy.*

TEXT 3: „Tichý holocaust“

V osmdesátých letech guatemalský represivní režim spáchal genocidu na svém vlastním obyvatelstvu, zejména na indiánských kmenech Mayů. V letech 1981 - 1983 z mapy středoamerického státu zmizelo 440 mayských vesnic, některé zdroje však uvádějí až přes 600 obcí. (...) Během konfliktu zahynulo více než 200 tisíc lidí, provládní síly vraždily, unášely, znásilňovaly a nutily lidi odejít ze svých usedlostí, aby měly kde vybudovat vodní elektrárny, rozlehlé farmy a doly. (...) Mayové tak zůstali bez majetku a vzdělání, ale negativní dopad genocidy měl ještě jeden rozměr –téměř úplně se vytratila jejich kultura, zvyky a moudrosti, které se do té doby tradovaly z generace na generaci.

„Prarodiče nám vyprávěli o tom, jak komunikovali nebo začínali pracovat. Díky nim jsem věděla, jak dokázali mluvit se sluncem, měsícem a hvězdami, zemí, řekami a deštěm. Ale možná proto, že náš světový pohled byl často kriminalizován nebo proto, že jsme se báli, nás neučili o naší kultuře. Existovala sice skupina, která se tomu věnovala, ale většina z těchto mladých lidí beze stopy zmizela,“ říká na videu Rosalina Tuyuc Velasques, která také přežila guatemalskou genocidu.

<https://refresher.cz/57698-Tichy-holokaust-aneb-temne-obdobi-guatemalske-obcanske-valky-o-kterem-nikdo-nemluvi>

- *Z jakého důvodu se právě Indiáni stali hlavním terčem vojenské diktatury v Guatemale?*
- *Jaké je historické pozadí občanské války v Guatemale a jakou roli v ní sehrály USA?*

TEXT 4: Perónova Argentina

V letech poválečné prosperity se v Argentině zformoval režim plukovníka Juana Dominga Peróna (1895-1974). Vojský převrat v roce 1943 přivedl k moci skupinu nacionalisticky orientovaných důstojníků, mezi nimiž ožívaly myšlenky italského fašismu a praxe portugalského autoritářského státu. V tomto prostředí se postupně prosadila Perónova výrazná osobnost, jejíž politický vzestup vyvrcholil v prezidentských volbách v roce 1946. Na rozdíl od většiny latinoamerických diktátorů byl Perón vůdcem, který pochopil význam sociálního zázemí své vlády, odborů, industrializace a hospodářského plánu. Měla-li se Argentina stát protiváhou Spojených států na západní polokouli, pak nemohla zůstat u tradičního politicko-hospodářského systému. Nová ústava z března 1949 prohlásila veškeré surovinové bohatství země za majetek státu, uzákoniла právo na práci i na spravedlivou odměnu a rozšířila prezidentské pravomoci. Perón ve spolupráci se svou manželkou Evou dovedně ovládal nejchudší vrstvy a programově směřoval jejich tlak vůči tradičně vlivné vrstvě velkých pozemkových vlastníků.

Vladimír Nálevka. *Světová politika ve 20. století*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000, s. 97-98.

- *Jak byste popsali Perónův režim? Z jakých ideologií čerpal?*
- *O jaké složky obyvatelstva se opíral a proti jaké byl zejména namířen?*

TEXT 5: Castrova Kuba

Vedle politických problémů vzrostly na sklonku roku 1959 i hospodářské potíže, především pokračoval odliv kapitálu a Národní banka začala mít nedostatek deviz. Po omezení dovozu luxusního zboží rozhodla Castrova administrativa o zavedení mimořádné daně pro společnost, které na Kubě těžily ropu. Výnosem z 1. listopadu bylo stanoveno, že tyto těžářské firmy musí odevzdávat šedesát procent svých příjmů státu. Deklarované opatření zasáhlo jen nepatrnou část průmyslového sektoru, neboť těžba ropy byla zanedbatelná a Kuba byla jinak zcela závislá na dovozu této klíčové suroviny. Spíše se jednalo o cílenou sondu do vlastnických poměrů, která měla prověřit možné reakce producentů. Ty na sebe nenechaly dlouho čekat. Spojené státy, které ještě stále ovládaly kubánskou ekonomiku, se rozhodly pro vystupňování odvetných opatření. Nebylo to zcela šťastné řešení, neboť v podmínkách bipolárně rozděleného světa zaháněla severoamerická recidiva někdejší politiky „velkého klacku“ vůči Kubě Castrův režim do mocenského orbitu Sovětské svazu. Kreml se okamžitě chopil nabídnuté příležitosti. V tomto ohledu je rok 1960 obdobím sovětského průniku do strategicky významného obranného perimetru Spojených států na západní polokouli a počátkem riskantního pokusu o změnu tamní geopolitické situace.

Vladimír Nálevka. *Světová politika ve 20. století*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000, s. 102.

- *Jaké důvody stály za Castrovou konečnou orientací na SSSR?*
- *Jaké byly dlouhodobější příčiny (nejen) Castrova kubánského protiamerického antiimperialismu?*

5) UDÁLOSTI. Prostudujte, zasad'te do historického kontextu, interpretujte.

